

ANKARA ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ ANATOMİ DERSİNE İLİŞKİN ÖĞRETME-ÖĞRENME SÜRECİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Ahmet Münir Acuner* • Mehmet Yalçın** • Mehmet Ersoy***
İbrahim Tekdemir**** • Füsun Ersoy*****

ÖZET

Türkiye'de ve Dünya'da tıp eğitimi ve bunun bir parçası olan anatomi eğitimi tartışılmakta, yeniden yapılandırılmasına yönelik çalışmalar sürdürülmektedir. Biz bu çalışmamızda Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'ndeki anatomi eğitiminin mevcut durumunu ve öğretim-öğrenme sürecine ilişkin sorunlarını tartışmayı amaçladık. Çalışmamızda ulaşılan sonuçlar şunlardır: Ankete katılan öğrencilerin;

*% 97,60'ı anatomi dersini 1. ya da 2. sınıfta almak istemektedir.

*% 60,46'sı histoloji-embriyoloji dersini, %42'si fizyoloji ve tıbbi biyoloji derslerini anatomi dersinden önce almaları gerektiğine inanmaktadır.

*% 95,70'i öğrenci sayısının fazla olmasının, % 80,29'u öğretimde diğer öğretim yöntemlerinin kullanılmayıp sadece düz anlatım (takrir) yönteminin kullanılmasının, % 77,99'u öğretilen konulara önceden hazırlanarak gelmemelerinin, % 55,61'i anlaşılmasın konularda öğretim elemanına ulaşamamasının, % 54,81'i öğretimde görsel-işitsel araç gereçlerin yeterince kullanılmamasının öğretim-öğrenme sürecini olumsuz etkilediğine inanmaktadır.

*% 77,43'ü uygulanmakta olan programa klinik anatomi, kesitsel anatomi, radyolojik anatomi gibi anatomi ile klinik bilimler arasındaki yakınlaşmayı sağlayacak konulara eğitim programında yer verilmesini istemektedir.

*Anatomi dersinin haftalık teorik ders saatini yeterli bulmakla birlikte (% 79), yarısından fazlası (%52, 94) pratik ders saatlerinin artırılmasının yararlı olacağını düşünmektedir.

*Anatomi dersi arasınav (vize) sayısını % 85,99'u yeterli bulmuşlar, % 9,18'i ise fazla bulup azaltılmasını istemişlerdir.

*Teorik ders sınavlarında kullanılmasını istedikleri soru tipleri farklıdır. Değişik soru tipleri için bu oran % 2,70 ile % 28,83 arasında değişmektedir. En büyük kısmı çoktan seçmeli beş seçenekli soru tipini (% 28,83) istemektedir.

Anahtar Kelimeler: Tıp eğitimi, anatomi eğitimi, problemler

SUMMARY

Anatomy education as a part of medical education is being discussed worldwide associating with medical education and restructuring studies are being continued. In this study, we aimed to determine and discuss available education programme and the issues on teaching learning process of anatomy education in Medical School, University of Ankara. The findings are as follows:

*97,60 % of the subjects state that they would like to take the anatomy course in the first or second year.

*60,46 % of them claim that the histology-embryology course should be taken before the anatomy course; in addition, 42 % of them express that the physiology and medical biology courses should be studied earlier than the anatomy course.

*95,70 % of them think that they have crowded classrooms, 80,29 % of them believe that they are negatively affected by the lecturers who do not use different teaching techniques rather than lecturing, 77,99 % of them admit that they do not prepare the course in advance, 55,61 % claim that they could not meet the lecturer outside the classroom, 54,81 % express that the audio-visual materials are not used efficiently in the classes. They claim that all the factors mentioned above influence their learning process.

*77,43 % of them emphasize that clinical anatomy, transectional anatomy and radiological anatomy which help the correlation between anatomy and clinical sciences should be available in the syllabus.

*79 % of them say that the theoretical part of the anatomy course is sufficient, but practice of the course should be increased.

*85,99 % of them point out that the number of mid-term exams is enough, but 9,18 % of them state that the number of the exams should be decreased.

*The subjects want to have different types of questions in the exam. The rate of their demand for the various questions is between 2,70 % and 28,83 %. The most demanded type is multiple-choice questions.

Key words: Medical education, anatomy, problems

* A.Ü.Sağlık Eğitim Fakültesi Sağlık Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi

** A.Ü.Sağlık Eğitim Fakültesi Sağlık Yönetimi Bölümü Öğretim Görevlisi

*** A.Ü.Sağlık Eğitim Fakültesi Temel Sağlık Bilimleri Bölümü Başkanı

**** A.Ü.Tıp Fakültesi Anatomi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

***** A.Ü.Sağlık Eğitim Fakültesi Sağlık Yönetimi Anabilim Dalı Başkanı

Anatomi dersinin, Türkiye'deki tıp fakültelerinin temel tıp bilimleri eğitim-öğretim programları içerisinde önemli bir yeri bulunmaktadır. Anatomi dersi için ayrılan teorik ve uygulama (pratik) ders saatleri göz önüne alındığında bu önem daha da açık görülmektedir. Cankur tarafından yapılan karşılaştırmalı bir çalışmada, Japonya'da temel tıp eğitiminin verildiği ilk dört yılda ders yükünün % 9'unun anatomi dersi için ayrıldığı, diğer ülkeler (Güney Kore, Çin Halk Cumhuriyeti, Hindistan, Özbekistan ve Türkiye) bakımından da buna yakın oranların söz konusu olduğu belirtilmiştir (1).

Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Anatomi Anabilim Dalı öğretim elemanlarınınca verilmekte olan anatomi dersi, birinci sınıf öğrencilerince iki dönem boyunca haftada toplam 4,5 saat teorik, 4,5 saat uygulama (pratik) ders saati olarak alınmaktadır. Bu dersin öğretiminden beklenen yararın elde edilebilmesi bakımından öğretim-öğrenme sürecinden azami verimin elde edilmiş olması gerekmektedir.

Problem

Anatomi dersi ile öğrencilere kazandırılması hedeflenen davranışların kazanılma derecesi, öğrencilerin daha sonraki yıllarda alacakları dersler ve yapacakları çalışmalar açısından çok büyük bir öneme sahiptir. Bu açıdan bakıldığında, öğrencilerin bu ders kapsamında verilen konularda çok iyi yetiştirilmiş olması gerekmektedir. Durum böyle olmakla birlikte, anatomi dersinin işleme sürecinden (öğretim-öğrenme sürecinden) daha çok, verim elde edilmesini önleyici nitelikte sorunlar olduğu dile getirilmektedir. Nitekim, Türkiye'deki 24 tıp fakültesini kapsayan bir araştırmada, anatomi dersinin tıp öğretimi sırasında "orta"nın biraz üstünde öğrenildiği bulunmuştur. Bu araştırmanın "anatomi dersinin öğrenilme derecesi"ne ilişkin diğer bulguları şöyle özetlenebilir: Araştırma örnekleminde yer alan grubun % 19'u "çok"; % 4'ü "tam"; % 17'si "az" seçeneğini; üç tıp fakültesinden birer öğrenci ise "hiç" seçeneğini işaretlemişlerdir. Grubun % 17'sinin "az" seçeneğini işaretlemiş olmaları, anatomi dersinin doktorluk mesleğindeki yeri ve önemi dikkate alındığında düşündürücüdür. Anılan araştırmada, anatomi dersinin öğrenilme derecesine ilişkin soruya alınan yanıtlarda işaretlenen seçeneklerin, deneklerin mensup oldukları fakülte gruplarına bağlı olarak değiştiği de bulunmuştur. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden araştırmaya katılan 331 dene-

ğin anılan soruya verdikleri yanıtların dağılımı şöyledir: "hiç" seçeneği işaretlenmemiş; grubun % 8'i "az"; % 58'i "orta"; % 30'u "çok"; % 5'i ise "tam" seçeneğini işaretlemişlerdir. (2) Bu bulgular göstermektedir ki, anatomi dersinin öğretim-öğrenme sürecinde sorunlar vardır.

Cankur tarafından yapılan karşılaştırmalı çalışmada, Türkiye dışındaki ülkelerde anatomi dersinin öğretim - öğrenme sürecinde daha etkili yöntem ve araç - gereçlerin kullanıldığı belirtilmektedir. Örneğin Japonya'da kadavra başına 2-4 öğrenci düşerken, Çin'de 4-8, Hindistan'da 10 öğrenci düşmekte; Türkiye'de ise, fakültele göre değişme gösteren rakamlar çerçevesinde kadavra başına 11-123 öğrenci düşmektedir. Anatomi dersinin öğretim-öğrenme sürecinde Hindistan ve diğer ülkelerde videobant ve bilgisayar disketlerinin kullanıldığı audio-vizüel araçlar tamamlayıcı unsurlar olarak kullanılırken, Türkiye'de öğretim-öğrenme sürecinde asıl unsur slayt ve/veya asetat destekli anfi ders anlatımlarıdır. (3)

Türkiye'deki tıp fakültelerinde yaşanan bu yöndeki sorunları dile getiren yakınmalar, Türk Tabipler Birliği'nce hazırlanan rapor (4) ve Ankara, Başkent, Gazi ve Hacettepe Üniversiteleri Tıp Fakülteleri Dekanları'nca yapılan ortak açıklama (5) yoluyla kamuoyunun dikkatine sunulmakta; bu tür sorunlara güvenilir çözümler bulmaya yönelik çalışmalar (6) sürdürülmektedir. Dünyada, özellikle Avrupa Birliği'ne üye ülkelerde en uygun tıp eğitiminin nasıl olması gerektiğine ilişkin çalışmalar sürdürülmektedir (7) (8) (9) (10). Bu konuda Hollanda'da yapılan çalışmalar sonucunda, tıp eğitimi yeniden yapılandırılarak, 1995 yılında yeni programın uygulanmasına geçilmiştir (11).

Yukarıda belirtilenler, Türkiye'deki tıp fakültelerinde verilmekte olan anatomi dersinin öğretim-öğrenme sürecine ilişkin sorunların belirlenmesini ve bu sorunlara güvenilir çözümler getirilmesine dönük önlemler alınmasını gerektirmektedir.

Amaç

Bu araştırmanın amacı, "Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Anatomi Dersine İlişkin Öğretim-Öğrenme Sürecinin Değerlendirilmesi"dir. Bu genel amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

1. Anatomi dersinin eğitim-öğretim programındaki yeri nerede olmalıdır ?
2. Anatomi dersine ilişkin öğretim-öğrenme sürecindeki sorunlar nelerdir ?

3. Anatomi dersinin içeriği nasıl olmalıdır ?
4. Anatomi dersinin eğitim-öğretim programındaki süresi ne olmalıdır ?
5. Anatomi dersi sınavlarının sayısı ve soru tipi nasıl düzenlenmelidir ?

Sınırlılıklar

Bu araştırma Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'nin 1997-1998 eğitim-öğretim yılındaki anatomi dersine ilişkin eğitim-öğretim etkinlikleri ile sınırlıdır.

Yöntem

Bu araştırma betimsel nitelikte bir alan araştırmasıdır. Anatomi dersine ilişkin öğretme- öğrenme sürecini değerlendirmek amacıyla yapılan bu çalışmada, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde 1997-1998 eğitim-öğretim yılında öğrenim gören 2417 öğrenci araştırma evreni olarak belirlenmiştir. Bu tür araştırmalarda araştırma evreninin % 5'ine ulaşmak yeterli görülebildiğinden, daha geçerli ve güvenilir sonuçlara ulaşmak amacıyla söz konusu öğrencilerin % 10'u hedeflenerek her sınıftan sınıfı örnekleyecek sayıda öğrenci basit tesadüfi random örnekleme yöntemi ile örnekleme alınmıştır.

Bu araştırmanın amacına ulaşabilmesi için bilgili kişi ve kuruluşlara başvurulmuş, literatür taranmış ve anket geliştirilmiştir. Anketin birinci bölümü kişisel bilgilere, ikinci bölümü de beş ana başlık altında görüşleri almaya dönük toplam sekiz soruya ayrılmıştır. Anketin öndenemesi ve düzeltmeler yapıldıktan sonra örneklem içinde yer alan öğrencilere dağıtılmıştır. Toplanan anketler incelemeye alınmış, geçersiz sayılan anketler değerlendirme dışı bırakılmış, toplam 214

anket değerlendirilmiş, frekans ve yüzdeler hesaplanmış ve tablolaştırılmıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA ANATOMİ DERSİNİN EĞİTİM-ÖĞRETİM PROGRAMINDAKİ YERİ:

Anatomi dersinin Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi eğitim-öğretim programındaki yeri, 1997- 1998 eğitim-öğretim yılında birinci sınıf birinci ve ikinci dönem olmuştur.

Ankette yer alan konuya ilişkin soruya deneklerce verilen yanıtlar Tablo-1'dedir. Buna göre, deneklerin % 51.44'ü anatomi dersinin programdaki yerinde kalması gerektiğini, % 48.56'sı programdaki yerinin değişmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Bu sonuç, anatomi dersinin programdaki yerine ilişkin bazı sorunlar olabileceğini düşündürmektedir.

Anatomi dersinin Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi eğitim-öğretim programındaki yerine "öğrencinin hazırbulunuşluk düzeyi" açısından bakıldığında, 1997-1998 eğitim-öğretim yılında var- olan programdaki derslerden hiçbiri anatomi dersinin önkoşulu olarak öngörülmemiştir. Öğrencinin hazırbulunuşluk düzeyi; öğrencinin bir okula, kursa, derse girmeden önce darsında getirdikleri olarak ele alınabilir. Bu kavram, öğrencinin genel ve özel yeteneği, hedef davranışlarla ilgili bilgi, beceri ve duyguları, yani ilgisi, tutumu, güdülenmişliği, kişiliği v.b. gibi değişkenlerden oluşabilir ve öğrencinin derste kazandırılacak hedef davranışların önkoşulu olan davranışlara sahip olup olmamasını anlatır. Özetle, öğrencinin hazırbulunuşluk düzeyi, ilgili derse ilişkin öğretme-öğrenme sürecini ve süreç sonunda elde edilecek çıktıları etkileyen en önem-

Tablo 1. Buldukları Sınıflara Göre Öğrencilerin, Anatomi Dersinin Hangi Dönemlerde Okutulması Gerektiğinde İlişkin Görüşleri

SINIFLARINA GÖRE ÖĞRENCİLER	ANATOMİ DERSİNİN OKUTULABİLECEĞİ DÖNEMLER								TOPLAM	
	1.Sınıf 1. ve 2.Dönemler		1.Sınıf 2.Dönem 2.Sınıf 1.Dönem		2.Sınıf 1. ve 2.Dönemler		2.Sınıf 2.Dönem ve Sonrası			
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
1.Sınıf	17	36.17	17	36.17	12	25.53	1	2.13	47	100.00
2.Sınıf	27	52.94	16	31.37	7	13.73	1	1.96	51	100.00
3.Sınıf	23	58.97	11	28.21	3	7.69	2	5.13	39	100.00
4.Sınıf	17	47.22	11	30.56	7	19.44	1	2.78	36	100.00
5.Sınıf	23	65.71	6	17.14	6	17.14	0	0.00	35	100.00
TOPLAM	107	51.44	61	29.33	35	16.83	5	2.40	208	100.00

li değişkenlerden biridir. (12) Bu açıdan bakıldığında anatomi dersi için önkoşul niteliği taşıyabilecek dersler, anatomi dersinin varolan programdaki yerinin değişmesini gerekli kılabilir.

Ankette yer alan konuya ilişkin soruya deneklerce verilen yanıtlar Tablo-2'dedir. Buna göre, denekler yaklaşık % 68 - % 89 arasındaki katılmama dereceleri ile anatomi dersinden önce fizik- biyofizik, kimya-biyokimya, patoloji ve mikrobiyoloji derslerinin alınmasını gerekli görmemişlerdir. Deneklerin yaklaşık % 42'lik bir katılma derecesi ile anatomi dersinden önce fizyoloji ve tıbbi biyoloji- genetik derslerinin alınmasını gerekli görmeleri düşündürücüdür. Denekler % 60.46'lık katılma derecesi ile histoloji-embriyoloji dersinin anatomi dersinden önce alınmasını gerekli görmüşlerdir. Bu sonuçlar, bazı derslerin anatomi dersinden önce alınmamış olmasının, anatomi dersine ilişkin öğretme- öğrenme sürecini ve süreç sonunda elde edilecek çıktıları olumsuz yönde etkilemiş olabileceğini düşündürmektedir.

ANATOMİ DERSİNE İLİŞKİN ÖĞRETME-ÖĞRENME SÜRECİNDEKİ SORUNLAR:

Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Anatomi Anabilim Dalı Öğretim Elemanlarınca verilen anatomi dersine ilişkin öğretme-öğrenme sürecinde 1997-1998 eğitim-öğretim yılında işe koşulabilen olanaklara, Türkiye'deki diğer tıp fakülteleri açısından bakıldığında oldukça iyi bir konumda olunduğu görülmektedir. Anılan Fakülte Anatomi Anabilim Dalı Öğretim Elemanlarının ifadelerine göre; tepegöz, slayt, sinevizyon, kadavra, maket v.b. araç-gereçlerin azami verim

elde edilebilmesi yönünde kullanılmış olması gerçeğine karşılık, özellikle öğrenci sayısı fazlalığı ve varolan eğitim yerlerinin sınırlılığı, anatomi dersine ilişkin öğretme-öğrenme sürecinde öğrenmeyi olumsuz yönde etkileyen bazı sorunların yaşanmasına yol açabilmiştir.

Anatomi dersine ilişkin öğretme-öğrenme sürecindeki sorunlar altı başlık altında incelenmiş olup, ankette yer alan konuya ilişkin soruya deneklerce verilen yanıtlar Tablo - 3' de verilmiştir.

1. Öğretilecek konuya ilişkin ders notu, kitap, atlas v.b. dokümanlara önceden ulaşılamaması: Hedef davranışlarla ilgili araç-gereçlerin önceden sağlanmasının, sınıf ortamına getirilmesinin ve yeri ve zamanı gelince kullanılmasının öğretme-öğrenme sürecinde hedef davranışların öğrencilere kazandırılması açısından önemi büyüktür (13). Ankette yer alan konuya ilişkin soruya verilen yanıtlara göre, denekler % 72.46'lık katılmama derecesi ile öğretilecek konuya ilişkin ders notu, kitap, atlas v.b. dokümanlara önceden ulaşama gibi bir sorun yaşanmadığını belirtmişlerdir.

2. Öğretme-öğrenme sürecinde sınıfta çok sayıda öğrenci bulunması: Sınıfta çok sayıda öğrenci bulunması öğretme-öğrenme sürecinde bazı sorunlara yol açabilmekte ve öğrenmeyi olumsuz yönde etkileyebilmektedir (14). Ankette yer alan konuya ilişkin soruya verilen yanıtlara göre, denekler % 95.70'lik katılma derecesi ile sınıfta çok sayıda öğrenci bulunmasının öğretme-öğrenme sürecinde öğrenmeyi olumsuz yönde etkilediğini belirtmişlerdir.

3. Öğretme-öğrenme sürecinde ders işleme yöntemi: Hedef davranışın niteliği, öğretme-öğrenme süre-

Tablo 2. Öğrencilerin, Anatomi Dersinden Önce Alınması Önerilen Derslere İlişkin Görüşleri

ANATOMİ DERSİNDEN ÖNCE ALINMASI ÖNERİLEN DERSLER	ÖĞRENCİLERİN KATILMA DERECELERİ											
	Hiç katılmıyor		Katılmıyor		Kısmen katılıyor		Katılıyor		Tamamen katılıyor		TOPLAM	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Fizyoloji	89	47.09	21	11.11	28	14.81	22	11.64	29	15.34	189	100.0
Patoloji	127	70.56	25	13.89	15	8.33	7	2.89	6	3.33	180	100.0
Mikrobiyoloji	126	70.79	35	19.66	10	5.62	4	2.25	3	1.69	178	100.0
Fizik-Biyofizik	100	55.56	24	13.33	19	10.56	19	10.56	18	10.00	180	100.0
Kimya-Biyokimya	102	57.30	33	18.54	15	8.43	16	8.99	12	6.74	178	100.0
Tıbbi Biyoloji-Genetik	84	45.90	25	13.66	27	14.75	23	12.57	24	13.11	183	100.0
Histoloji-Embriyoloji	55	31.98	13	7.56	33	19.19	25	14.53	46	26.74	172	100.0

Tablo 3. Öğrencilerin, Anatomi Dersine İlişkin Öğretme-Öğrenme Sürecindeki Sorunlara Yönelik Görüşleri

ANATOMİ DERSİNE İLİŞKİN ÖĞRETME-ÖĞRENME SÜRECİNDEKİ SORUNLAR	ÖĞRENCİLERİN KATILMA DERECELERİ											
	Hiç katılmıyor		Katılmıyor		Kısmen katılıyor		Katılıyor		Tamamen katılıyor		TOPLAM	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Atlas, kitap v.b. döküman- lara önceden ulaşamaması	113	54.59	37	17.87	24	11.59	10	4.83	23	11.11	207	100.0
Sınıfta çok sayıda öğrenci bulunması	5	2.39	4	1.91	8	3.83	31	14.83	161	77.03	209	100.0
Öğretimde düzenlatım dışı yöntem kullanılmaması	16	7.69	25	12.02	4	21.63	44	21.15	78	37.50	208	100.0
Anlaşılamayan konularda öğretim elemanına ulaşamaması	39	19.02	52	25.37	49	23.90	30	14.63	35	17.07	205	100.0
Öğretimde görsel - işitsel araç-gereç kullanılmaması	56	26.92	38	18.27	46	22.12	36	17.31	32	15.38	208	100.0
Öğrencinin derse hazır gelmesini teşvik edecek yanıt kullanılmaması	19	9.09	27	12.92	39	18.66	46	22.01	78	37.32	209	100.0

cinde ders işlemede kullanılacak öğretme-öğrenme strateji (sunuş yolu, buluş yolu, araştırma soruşturma yolu, tam öğrenme), yöntem (düzenlatım, örnek olay, güdümlü tartışma, gösterip yaptırma, karma) ve tekniğinin (soru-cevap, takrir, beyin fırtınası, problem çözüme v.d.) belirlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır (15). Ankette yer alan konuya ilişkin soruya verilen yanıtlara göre, denekler % 80.29'luk katılma derecesi ile öğretilecek konunun yalnızca sunuş yolu stratejisi-düzenlatım (takrir) yöntemiyle işlenmekte olduğunu, diğer yöntemlerin kullanılmadığını, bunun da öğretme-öğrenme sürecinde öğrenmeyi olumsuz yönde etkilediğini belirtmişlerdir.

4. **Öğretme-öğrenme sürecinde anlaşılamayan konularda öğretim elemanına ulaşamaması:** Öğrencinin öğretme ortamına etkin katılımını, onun hazırbuluşluk düzeyi ile çevre koşulları (öğretim elemanı, ortam v.d.) belirlemektedir. Bu açıdan bakıldığında, öğrencinin öğretme ortamına etkin katılımı için anlaşılamayan konularda öğretim elemanına ulaşabilmesi, öğrenmenin beklenen düzeyde gerçekleşebilmesi açısından gereklidir. (16) Ankette yer alan konuya ilişkin soruya verilen yanıtlara göre, deneklerin % 44.39'u anlaşılamayan konularda öğretim elemanına ulaşabildiklerini, % 55.6'i ise ulaşamadıklarını belirtmişlerdir.

5. **Öğretme-öğrenme sürecinde görsel-işitsel araç-gereçlerin yeterince kullanılmaması:** Öğrenilenlerin % 83'ü görme, % 11'i işitme, geri kalanı da diğer duyu yolları yoluyla edinilmektedir. Zaman sabit tutulmak üzere insanlar okuduklarının % 10'unu, işittiklerinin % 20'sini, gördüklerinin % 30'unu, hem görüp hem işittiklerinin % 50'sini, söylediklerinin % 70'ini, yapıp söylediklerinin ise % 90'ını hatırlamaktadırlar. Bu açıdan bakıldığında, öğretme-öğrenme sürecinde görsel-işitsel araç-gereçler kullanılmasının öğrenmeye yaptığı katkı tartışılmaz bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. (17) Ankette yer alan konuya ilişkin soruya verilen yanıtlara göre, deneklerin % 45.19'u öğretme-öğrenme sürecinde görsel-işitsel araç-gereçlerin (tepegöz, slayt, sinevizyon, video, film, kadavra, maket gibi) yeterince kullanıldığını, % 54.81'i ise yeterince kullanılmadığını belirtmişlerdir.

6. **Öğretilecek konuya öğrencinin hazırlanarak gelmesini teşvik edecek yöntemler kullanılmaması:** Öğrenme sürecinin öğrenmeye hazırlanmak, öğrenmeye güdülenmek, öğrenilecek konuyu irdelemek, öğrenmek için eyleme geçmek ve öğrenmenin ürününü elde etmek basamakları açısından, öğretilecek konuya öğrencinin hazırlanarak gelmesini teşvik edecek yöntemler kullanılması büyük önem taşımaktadır (18). Ankette yer alan konuya ilişkin soruya verilen yanıtlara

ra göre, deneklerin % 77.99'u öğretilen konuya öğrencinin hazırlanarak gelmesini (konuyu önceden okuyarak, araştırarak derse gelme gibi) teşvik edecek yöntemlerin kullanılmadığını belirtmiştir.

Yukarıda belirtilenlere göre, anatomi dersine ilişkin öğretim-öğrenme sürecinde öğrenmeyi olumsuz yönde etkileyen sorunlar vardır.

ANATOMİ DERSİ PROGRAMININ İÇERİĞİ:

Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde 1997-1998 eğitim-öğretim yılında uygulanan anatomi dersi programının içeriğinde yer alan konular "kemik - eklem", "hareket sistemi", "periferik damar- sinir", "organlar", "merkezi sinir sistemi" ve "duyular" ana başlıkları altında yer almıştır. Ankette yer alan konuya ilişkin soruya verilen yanıtlara göre, deneklerin % 16.25'i uygulanmakta olan programın aynen kalması; % 6.32'si uygulanmakta olan programdan bazı konuların çıkarılması; % 77.43'ü ise uygulanmakta olan programa sırasıyla klinik anatomi, kesitsel anatomi (CT ve MRI gibi güncel görüntüleme yöntemlerinden de yararlanacak biçimde) ve radyolojik anatomi konularının eklenmesi yönünde görüş belirtmişlerdir. Nitekim, Hollanda'da tıp eğitiminin yeniden yapılandırılması sürecinde anatomi eğitiminin klinik bilimlerle daha fazla ilişkilendirilmesi yoluna gidilmiştir (19). Bu sonuçlar, anatomi dersi programı içeriğinde bilimsel ilkelere uygun yeni düzenlemeler yapılmasının gerekli olduğunu düşündürmektedir. (20)

ANATOMİ DERSİNİN EĞİTİM-ÖĞRETİM PROGRAMINDAKİ SÜRESİ:

Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Anatomi Anabilim Dalı öğretim elemanlarınca verilmekte olan anatomi dersi; 1997-1998 eğitim-öğretim yılında birinci sınıf öğrencilerince iki dönem boyunca haftada toplam 4,5 saat teorik, 4,5 saat uygulama (pratik) ders saati olarak alınmıştır. Ankette yer alan konuya ilişkin sorulara verilen yanıtlara, uygulanan "haftalık teorik ders saati" açısından bakıldığında deneklerin % 14.83'ünün "fazla, azaltılmalı"; % 63.64'ünün "yeterli"; % 21.53'ünün ise "az, artırılmalı" görüşünde olduğu; "haftalık uygulama (pratik) ders saati" açısından bakıldığında da deneklerin % 4.41'inin "fazla, azaltılmalı"; % 42.65'inin "yeterli"; % 52.94'ünün ise "az, artırılmalı" görüşünde olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar, anatomi dersinin "haftalık teorik ders sa-

ati"nde bir değişikliğe gidilmesine gerek olmadığını, "haftalık uygulama (pratik) ders saati"nin ise artırılmasına gerek olduğunu göstermektedir. Amerikalı eğitim teknolojü Edgar Dale tarafından geliştirilen yaşantı konisine göre öğrenmede etkililik, çok sayıda duyu organı yoluyla kazanılanlara, yani öğrencinin yaparak yaşayarak kendi kendine kazandıklarına dayalıdır (21). Buna göre, anatomi dersinin "haftalık uygulama (pratik) ders saati"nin artırılması, öğrencinin öğrenme derecesinin yükseltilmesi açısından olumlu sonuçları beraberinde getirebilecektir.

ANATOMİ DERSİ SINAVLARI:

Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Anatomi Anabilim Dalı öğretim elemanlarınca verilmekte olan anatomi dersi ile ilgili olmak üzere 1997-1998 eğitim-öğretim yılında, beş ayrı "ara sınav (vize)" yapılmış; ara sınavların herhangi birinden kalan öğrenciler için "telafi sınavı" gerçekleştirilmiş; ara sınavlarda ve girmişse telafi sınavında başarılı olan öğrenciler için de "final sınavı" uygulanmıştır. Teorik ders programına ilişkin sınavlarda beş seçenekli çoktan seçmeli soru tipi, uygulama (pratik) ders programına ilişkin sınavlarda kısa cevaplı soru tipi kullanılmış, çoktan seçmeli soru tipinin kullanıldığı sınavlarda değerlendirilmede götürme uygulanmamıştır.

Ankette yer alan konuya ilişkin sorulara verilen yanıtlara, "uygulanmakta olan ara sınavların (vize) sayısı" açısından bakıldığında deneklerin % 9.18'inin "fazla, azaltılmalı"; % 85.99'unun "yeterli"; % 4.83'ünün ise "az, artırılmalı" görüşünde olduğu; "teorik ders programına ilişkin sınavlarda kullanılacak soru tipi" açısından bakıldığında deneklerin % 11.71'inin "essey (yazılı yoklama) soru tipi"ni, % 2.70'inin "sözlü yoklama soru tipi"ni, % 13.21'inin "doğru-yanlış soru tipi"ni, % 13.51'inin "kısa cevaplı soru tipi"ni, % 13.21'inin "eşleştirmeli soru tipi"ni, % 16.82'sinin "dört seçenekli çoktan seçmeli soru tipi"ni, % 28.82'sinin ise "beş seçenekli çoktan seçmeli soru tipi"ni tercih ettikleri; "uygulama (pratik) ders programına ilişkin sınavlarda kullanılacak soru tipi" açısından bakıldığında da deneklerin % 12.35'inin "essey (yazılı yoklama) soru tipi"ni, % 18.37'sinin "sözlü yoklama soru tipi"ni, % 9.64'ünün "doğru-yanlış soru tipi"ni, % 22.59'unun "kısa cevaplı soru tipi"ni, % 4.82'sinin "eşleştirmeli soru tipi"ni, % 6.93'ünün "dört seçenekli çoktan seçmeli soru tipi"ni,

% 9.04'ünün "beş seçenekli çoktan seçmeli soru tipi"ni, % 16.27'sinin ise "performans gözlemi yaparak değerlendirmeye yönelik soru tipi"ni tercih ettikleri gözlenmiştir.

Bu sonuçlara göre denekler, "uygulanmakta olan ara sınavların (vize) sayısı"ni yeterli bulmuşlar; "teorik ders programına ilişkin sınavlarda kullanılacak soru tipi"nin uygulanmakta olan biçimiyle kalması, yani beş seçenekli çoktan seçmeli soru tipi'nin kullanılması (%28.83), bunun yanında % 2.70-% 16.82 arasında değişen oranlardaki tercihleriyle değişik soru tiplerinin kullanılmasını; "uygulama (pratik) ders programına ilişkin sınavlarda kullanılacak soru tipi" açısından bakıldığında ise, uygulanmakta olan soru tipinin (kısa cevaplı) kullanılmaya devam edilmesi (% 22.59), bunun yanında sözlü yoklamaya (%18.37), performans gözlemi yaparak değerlendirmeye (% 16.27) ve yazılı yoklamaya (% 12.35) yönelik soru tiplerinin, % 10'un altında değişen oranlarda da diğer soru tiplerinin kullanılması yönünde görüş belirtmişlerdir.

Bu sonuçlar, anatomi dersi sınavlarının ve kullanılan soru tiplerinin, eğitimde ölçme ve değerlendirme ilkeleri çerçevesinde sürekli gözden geçirilmesi gerektiğini gündeme getirmektedir. (22)

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

"Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Anatomi Dersine İlişkin Öğretim-Öğrenme Sürecinin Değerlendirilmesi" amacıyla yapılan bu araştırmanın sonuçları ve öneriler aşağıda verilmiştir.

1. Öğrencilerin % 97.60'ı anatomi dersinin birinci ya da ikinci sınıfta almak istediklerini belirtmişlerdir. Aynı zamanda öğrenciler, anatomi dersinden önce başta "histoloji-embriyoloji dersi" olmak üzere bazı derslerin alınmasını gerekli görmüşlerdir. Bu sonuçlarla, literatürden edinilen bilgilerden hareketle, anatomi dersinin yerini belirlemeye yönelik program geliştirme çalışması yapılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.
2. Anatomi dersine ilişkin öğretim-öğrenme sürecinde öğrenmeyi olumsuz yönde etkilediği belirlenen sorunlar sırasıyla; a. Öğrenci sayısının fazla olması, b. Öğretimde yalnızca sunuş yolu stratejisi-düzanlatım (takrir) yönteminin kullanılması, diğer yöntemlerin kullanılmaması, c. Öğretilecek konuya öğrencinin hazırlanarak gelmesini (konuyu önceden okuyarak, araştırarak derse gelme gibi) teşvik edecek yöntemlerin

kullanılmaması, d. Öğretimde görsel-işitsel araç-gereçlerin (tepegöz, slsy, sinevizyon, video, film, kadavra, maket gibi) yeterince kullanılmaması, e. Öğretimde anlaşılma-yan konularda öğretim elemanına ulaşamaması olarak belirlenmiştir. Bu sonuçlarla, literatürden edinilen bilgilerden yola çıkılarak şunlar önerilebilir; a. Öğrenci sayısı azaltılmalı, b. Öğretimde kullanılacak öğretim-öğrenme strateji, yöntem ve teknikleri hedef davranışlara göre belirlenmeli, c. Öğretilecek konuya öğrencinin hazırlanarak gelmesini teşvik edecek yöntemler kullanılmalı, d. Öğretimde görsel-işitsel araç-gereçler, eğitim bilimleri bulguları çerçevesinde yerinde, zamanında ve etkin olarak kullanılmalı, e. Öğretimde anlaşılma-yan konularda öğretim elemanına ulaşmayı kolaylaştırıcı önlemler alınmalıdır.

3. Öğrencilerin % 77.43'ü uygulanmakta olan programa klinik anatomi, kesitsel anatomi, radyolojik anatomi gibi anatomi dersi ile klinik bilimler arasındaki yakınlaşmayı sağlayacak konuların eklenmesi yönünde görüş belirtmişlerdir. Bu sonuç ile literatürden edinilen bilgilere göre, anatomi dersi programı içeriğine ilişkin program geliştirme çalışması yapılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.
4. Anatomi dersinin haftalık teorik ders saati yeterli bulunmakla birlikte, haftalık uygulama (pratik) ders saati yetersiz görülmüştür. Bu sonuç ile literatürden edinilen bilgiler çerçevesinde anatomi dersinin haftalık uygulama (pratik) ders saatinin artırılması yoluna gidilmesi gerektiği ortadadır.
5. Anatomi dersi ara sınavlarının (vize) sayısı yeterli bulunmuştur. Teorik ders programına ilişkin sınavlarda kullanılan soru tipi (beş seçenekli çoktan seçmeli) uygun bulunmakla birlikte, diğer soru tiplerinin kullanılması da önerilmiştir. Uygulama (pratik) ders programına ilişkin sınavlarda kullanılan soru tipi de (kısa cevaplı) uygun bulunmakla birlikte, sırasıyla sözlü yoklamaya, performans gözlemi yaparak değerlendirmeye, yazılı yoklamaya ve diğerlerine yönelik soru tiplerinin kullanılması da önerilmiştir. Bu sonuçlarla, literatürden edinilen bilgiler, anatomi dersinde kullanılan soru tiplerinin, eğitimde ölçme ve değerlendirme ilkeleri çerçevesinde sürekli gözden geçirilmesi gerektiğini gündeme getirmektedir.

KAYNAKLAR

1. Cankur, N. Şimşek. Anatomi Öğretiminde Asya Ülkeleri İle Yapılan Bir Karşılaştırma. Bursa: Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Anatomi Anabilim Dalı, (ss.1-6).
2. TBMM Araştırma Komisyonu. Türkiye'de Tıp Eğitimi. Öğrenci Boyutu. (Cilt I). Ankara: 1991, (ss.34-35), (ss.134-135).
3. Cankur, N. Şimşek. Education Of Macroscopic Anatomy In Turkey: Present Status Future Targets. XIVth International Symposium On Morphological Sciences, 9-13 September 1997, Beijing Programme-Abstracts, Poster 334, Page 526.
4. "Tıp'ta Kalite Düşüyor". Milliyet Gazetesi. 4 Aralık 1997, (s.21).
5. "Ankara'daki Tıp Fakültelerinin Dekanlarından Kamuoyuna Duyuru". Milliyet Gazetesi. 14 Mart 1998, (s.12).
6. "Dokuz Eylül Tıp'ta Program Devrimi". Milliyet Gazetesi. 21 Mayıs 1998, (s.21).
7. TBMM Araştırma Komisyonu, 1991, Ön.Ver., (ss.4-8).
8. DEMİRKAN, Ayşegül. Kısa Tıp Tarihi. Bursa: Bursa Üniversitesi Tıp Fakültesi Yayınları No:2, 1982, (s.78).
9. Garland, T. Primary Care In Underserved Areas And Medical Education. Island Medical Center, The New Eng.Journ. Of Med. 322: 10, 1990, (s.703).
10. Culbert, A.J. Interactive Videodiscs As An Instructional Tool In Medical Education. Methods Of Information In Medicine 28, 1989, (ss.357-359).
11. Holdrinet, R.S.G., J.A.BULTE, B.OESEBURG and M.P. de MOEL. Curriculum Innovation In Medicine Case History Nijmegen (NL). Faculty Of Medical Sciences, University Of Nijmegen, Netherlands, 1997, (ss.1-9).
12. Sönmez, Veysel. Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı. (Yedinci Baskı). Ankara:Anı Yayıncılık, 1994, (s.8).
13. Sönmez, Aynı, (s.10).
14. Sönmez, Aynı, (s.123).
15. Sönmez, Aynı, (ss.139-306).
16. Sönmez, Aynı, (ss.106-108).
17. Çilenti, Kamuran. Eğitim Teknolojisi ve Öğretim. Ankara: Gül Yayınevi, 1984, (ss.35-36).
18. Başaran, İbrahim Ethem. Eğitime Giriş. (Dördüncü Kez Yeniden Yazım). Ankara: Gül Yayınevi,1994, (ss.25-30).
19. Holdrinet, 1997, Ön.Ver., (ss.1-9)
20. Sönmez, 1994, Ön.Ver., (ss.84-95)
21. Çilenti, 1984, Ön.Ver., (ss.53-58)
22. Tekin, Halil. Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme. Ankara: 1971, (ss.79-90).